

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Felsőbényei János

Cím:

A budai Vörmező regénye.

Forrás:

Reggeli Kis Újság

Bp.
(Hely)

1943. XI. 27.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

323.23

Hely

Idő

"1795"

Sz

He

A budai Vörmező regénye

A Martinovics-téle összeesküvés története

Most, hogy újra fölmerült a budai Vörmező beépítésének terve, nem érdektelen visszaemlékezni azokra az időkre, amikor hóhérbárd suhogott a „generálisok kaszálóján” s magyar fejek hulltak a rét gyepére. Az 1700-as évek végén vagyunk a francia forradalmi eszmék zsarnokságot, önkényt s elnyomást megszüntető törekvése. Magyarországon is — mint szerte Európában — lázba hozta a hazájuk függetlenségét féltő honfikat. Ferenc császár nagy aggodalommal tekintett Páris felé s mindent megtett, hogy a forradalom hatásától megóvja országait Titkos rendőrség, kémszervezet, névtelen besúgások voltak eszközei s az államügyek élére olyan férfiakat állított, akik „ám gyűlöljenek, csak féljenek” jelmonddal minden kis forradalmi megmozdulást csírájában elfojtottak.

A szabadság és egyenlőség társasága...

Mégis akadtak férfiak, kik a jobb magyar jövőbeni állapotok reményében, minden veszély, cenzúra és elnyomás ellenére is egymás mellé

állottak. Nem vért akartak, hanem építeni. Látták, hogy nálunk is megérett az idő a rendi alkotmány, a jobbság s a nemesi kiváltságok megszüntetésére; hiszen Európa nyugati államaiban már régen gyökeret vertek az új eszmék. Az önkényes abszolutizmust többnyire éppen a nemesi osztályhoz tartozó írók, tudósok, katonák kívánták megszüntetni. Vezérük Martinovics Ignác apát volt, ki az új rendszer megvalósítására a „szabadság és egyenlőség társaságát” alakította meg. A társaság tagjainak belépésük alkalmával esküöt kellett tenni a szabályok megtartására, a titoktartásra és a tanok terjesztésére.

Martinovics kis kátét dolgozott ki, mely kérdésekben s feleletekben magyarázza az ember jogait s kötelességeit. Hogy mit is akart Martinovics, az még ma, 150 év távlatában is homályos. Egyesek szerint csak nagyratörés, uralom után vágy hajtotta tetteiben, mások viszont hazaszeretetének tulajdonítják törekvéseit. Egy azonban bizonyos: amit akart az az egész ország jövőjére, fejlődésére nagyon szükséges volt.

Katekizmusában foglalkozik magával az emberrel, a polgárokkal, a szolgálattal. Figyelme kiterjed a zendülésre és a forradalomra is.

Miben áll a szabadság? — kérdésre pl. a következőképpen felel: — Hogy mindazt meg lehessen cselekedni, ami hasznos a maga megtartására és ami másnak sem árt.

Miben áll a felzendülés? — teszi fel a kérdést.

— A nemzeti erőnek a maga erőszakos uralkodói ellen való kinyilatkoztatása; a felzendülés a szolgálattal határa, a szabadságnak kezdete.

Az összeesküvés résztvevői

Nagy része volt a katekizmus megírásában a nagyműveltségű Martinovics mellett a mozgalom másik főemberének: Lackovics János huszárkapitánynak, kire az új Magyarország közigazgatásában a debreceni kerület jutott. A társaságban nem nemes létére nagy szerepet kapott Hajnóczy József. Egyszerű sorsból alispánsáig küzdött fel magát s több munkát írt az elnyomott nép érdekében. Martinovics társaságában még ketten voltak akik életükkel fizettek törekvéseikért; Szentmarjay Ferenc és gróf Sigray Jakab. Az egyik pont ellentéte a másiknak. Szentmarjay kemény, egyenes, idealista lelkű

férfi; Sigray jelentéktelen egynemű, ferde nevelésű főúr. A társasághoz sokan tartoztak még, a többiek azonban kisebb tevékenységet folytattak.

Az összeesküvésre egy bécsi titkosrendőr névsora vette a fényt. A rendőrség Martinovicsot elfogta. Egyetmást bevallott, de társairól nem szólt egy szót sem. Háromszor hallgatták ki s harmadszorra elismerte, hogy két társaságot alapított.

Megnevezte négy főtársát is, akiket aztán rövid idő alatt elfogtak. A tárgyalás folyamán 1794 decemberére már 32-re nőtt az elfogottak száma. Neves íróink, költőink, jogászaink voltak a vádlottak, köztük Bacszányi János, Verseghy Ferenc, Szentjóni Szabó László, December 14-én Kazinczy Ferencet is letartóztatták.

A tárgyalásokat Németh János államügyész vezette, aki vádlelevelében hazaárulás címén Martinovics és társai ellen fej és jószágvesztést javasolt. A védők igyekeztek kimutatni, hogy a társaság törekvése nem irányult a király és az ország ellen. A királyi tábláról a Kuriához került az ügy. Ez 14-re csökkentette a halálos ítéletek számát és május 17-én hirdették ki a királyi leiratot a vashavert vádlottaknak. Nyugalommal hallgatták végig halálos ítéletüket. A kihirdetés után Lackovics tütyürészelt s összetem

remtette bírját, Martinovics szemrehányó megjegyzéseket tett Németh János ügyésznek. Hajnóczy megcsörgette nehéz láncait s így szólt: — Jobb meghalni, mint e láncot akár három évig viselni.

Kivégzés a Vörmezőn

1795. május 20-án a reggeli órákban történt a kivégzés a Vörmezőn. Ferenc király a 14 halálraítélt közül 7-nek megkegyemézett, illetve büntetésüket börtönre változtatta át.

Az akkori Generális Kaszálón ezrekre menő tömeg és katonaság vette körül a vesztőhelyet. Martinovics buzgón imádkozott; Hajnóczy filozófiai témákról beszélgetett lelkészével; Szentmarjay a francia himnuszt tütyürészte; Lackovics büszkén jelentette ki:

— Nem félek a haláltól, mint katona sokszor a szemem közé néztem.

Sigrayt végezték ki először. A testben-lélekben megtört grófnak a fejét a hóhér csak a harmadik csapással tudta lenyiszálni. Új hóhér végzett Szentmarjayval. Lackovics huszáros kemény léptekkel állott meg a bakó előtt s állítólag ódát énekelt. Hajnóczy — Kazinczy — szerini — Sokrateshez illő nyugalommal halt meg.

— Köszöntsétek hazám fiait — szólt egy régi katona-ismerősét ész-

revéve — *beszéld el nekik mint
haltam meg* Szándékaim jók és
tiszták valának s az igazság áldo-
zata vagyok.

Martinovics volt az utolsó, neki
végig kellett nézni a többiek kivég-
zését. Mikor a hóhér felemelte pal-
losát, a kendő félrecsúszott a sze-
mén, megigazították és *az ő feje is
lehullt*

A kivégzések után elégették ün-
nenélyesen a társaság irásait s el-
rettentő példaképpül közszemlére
tették ki a holttesteket. Később ko-
norsókba helyezték őket s temetőn
kívül hantolták el a magyar sza-
badság első vértanuit.

A szomorú nap utáni reggelen a
szabadság első vértanui kivégzési
helyén gyöngvörű rózsák virultak.
Ki volt a kegyeletes bódoló később
sem tudta meg senki. De azok a
rózsák hű jelképei voltak a mélyen
érző magyar léleknek, mely ha kell
meghalni is, de ha kell, a vértanúk
áldozatában megerősödve, küzdeni
és dolgozni is tud Magyarország
jobb jövőjéért.

Felsőbényi János.